

รายการอ้างอิง

- คณะינוจิวบ้านยืม. เอกสารประวัติและผลงานนายประเสริฐ สุวรรณวัฒน์. (ม.ป.ท.):
โรงเรียนอนุบาลบ้านยืม, 2552.
- โครงการจัดทำอาคารควรรค่าแก่การอนุรักษ์. บ้านเป็พาทย์ตระกูลพาทย์โกศล. (ออนไลน์).
26 มกราคม 2553. แหล่งที่มา www.asa.or.th/conservation/thai-heritage-building/data/47/12/p.php
- จอมทอง, สำนักงานเขต. เขตเจตเจอมทอง. กรุงเทพมหานคร: เขตจอมทอง, 2550.
- เจ้าพระยา, สำนักข่าว. กองกิจการเสือป่าและลูกเสือไทย. (ออนไลน์). 25 มีนาคม 2554.
แหล่งที่มา <http://www.chaoprayanews.com/2010/11/16/%E0%B8>
- เฉลิมชัย ภิรมย์รักษ์. โขนสดคณะสังวาลย์เจริญยั้ง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- เรณู โกศินานนท์. การดูโขน. กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, 2528.
- ธนิศ อยู่โพธิ์. โขน. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร, 2511.
- เทอดศักดิ์ จันเสวี. บทบาทหน้าที่ผู้ดูแลเด็กและกฎหมายสิทธิเด็กที่ควรทราบ. (ออนไลน์).
25 มีนาคม 2554. แหล่งที่มา <http://gotoknow.org/blog/thoetsak/359726Composit>.
- ประเสริฐ สุวรรณวัฒน์. บทกล่าวบูชาครูของคณะינוจิวบ้านยืม. (ม.ป.ท.: ม.ป.พ., ม.ป.ป.)
- ประเสริฐ สุวรรณวัฒน์. บทประกอบการแสดงโขนตอนจองถนนของคณะינוจิวบ้านยืม,
(ม.ป.ท.: ม.ป.พ.ป), (ม.ป.ป.)
- ปฤษฎณา กองวงศ์. "โขนเด็กส่งเสด็จแสงหนึ่งสู่สวรรคต," ข่าวสด. (12 พฤศจิกายน 2551): 4
- พระยาอนุমানราชธน. งานนิพนธ์ชุดสมบูรณ์ของศาสตราจารย์พระยาอนุমানราชธนหมวดศิลปะ
และการบันเทิง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2533.
- ม.ล.วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธุ์. สัมมนานาฏศิลป์ไทยเฉลิมพระเกียรติเนื่องในวโรกาส สมเด็จพระเทพ
รัตนสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุครบ 3 รอบ. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534
- รับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, สำนักงาน. รายงานสรุปผลการประเมินคุณภาพ
ภายนอกโรงเรียนอนุบาลบ้านยืมปีพ.ศ.2544 – 2548. (ออนไลน์). 30 มกราคม 2553.
แหล่งที่มา www.onesqa.or.th/onesqa/th/reportyear/show_allGovernment.php?SystemMenu

วรรณวัฒน์ ปวตุตตานนท์, องค์ประกอบศิลป์. (ออนไลน์). 22 กุมภาพันธ์ 2554. แหล่งที่มา
<http://www.vattaka.com/composit>

ศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย, สำนักงาน. ศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การ
 รับส่งสินค้าและพัสดุ, 2547.

ศิลปากร, กรม. เครื่องแต่งกายละครและการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลป์การพิมพ์, 2547.

สิริธร ศรีชลาคม. นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชานาฏยศิลป์
 คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

สุชาติ สวัสดิ์ศรี, ศิลปะร่วมสมัย. (ออนไลน์), 16 มีนาคม 2554. แหล่งที่มา
<http://www.artgazine.com/shoutouts/viewtopic.php?t=262>

สุพล วิรุฬห์รักษ์. หลักการแสดงนาฏยศิลป์ปริทรรศน์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

อนุกุล จิตรอรุณม. ครุจางวางทั่ว พาทยโกศล. (ออนไลน์). 26 มกราคม 2553.

แหล่งที่มา www.gotoknow.org/file/max2029/list

เอี่ยมพร สุวรรณวัฒน์. บัญชีบันทึกการรับงานแสดงคณะโขนจ้บ้านยี่ม. (ม.ป.ท.): โรเรียนอนุบาล
 บ้านยี่ม, (ม.ป.ป.)

Naraphong Charassri. Narai Avatara Performing The Thai Ramayana In The Modern
 World. Bangkok : Amarin Printing, 2007.

ภาคผนวก

ขั้นตอนการบูชาครู

เมื่อทุกคนพร้อมทำการไหว้ครูแล้วจะเป็นการกล่าวบูชาพระรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายโดยนายประเสริฐ สุวรรณวัฒน์เป็นผู้นำกล่าวคำบูชา ซึ่งบทที่ใช้กล่าวบูชาครูมีดังนี้

จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย

ว่านะโมพร้อมกัน 3 จบ

นะโม ตัสสะ ภาคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธ ัสสะ

นะโม ตัสสะ ภาคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธ ัสสะ

นะโม ตัสสะ ภาคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธ ัสสะ

กราบ 3 ครั้ง

สัคเค กาเม จะ รูปे คิริสีขะระตะเนญ จันตะลิกเข วิมาน

ทีเป รัฏฐะ จะ คาเม ตะรุวะนะคะหะเน เคะหะวัตถุมหิ เขตเต

ภุมมา จายันตุ เทวา ชะละณะละวิสะเม ยักขะคันธัพพะนาคา

ติฏฐันตา สันติเก ยัง มุนิวะระวะจะนัง สาธะโว เม สุณันตุ

ธัมมัสสะวะนะกาโล อะยัมภะทันตา

ธัมมัสสะวะนะกาโล อะยัมภะทันตา

ธัมมัสสะวะนะกาโล อะยัมภะทันตา

ข้าพเจ้าขออาราธนา คุณพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสังฆเจ้า

อีกทั้งคุณพระบิดา และมารดา คุณอุปฌาย์ ครูอาจารย์ คุณพระฤๅษีนาเรอด

คุณพระฤๅษีนาเรายณ์ คุณพระฤๅษีตาวัว คุณพระฤๅษีตาไฟ คุณพระฤๅษี

กโถยโกฏ คุณพระฤๅษีกัสสป คุณพระฤๅษีไกรภพ คุณพระฤๅษีทัศนมงคล คุณ

พระฤๅษีเพชรฉลูกัน คุณพระฤๅษีดาบส อีกทั้งนักพรต และนักสิทธิ วิทยากร

ข้าพเจ้าจะขออัญเชิญอิศวร พระนารายณ์ พระพรหม พระอินทร์

พระพิฆเนศ พระวิษณุกรรม พระปรคนธรรพ พระปัญจสีขร พระพิราพ คุณพระ

บิดามารดา¹

¹ประเสริฐ สุวรรณวัฒน์, บทกล่าวบูชาครูของคณะชินจิวบ้านยิ้ม (ม.ป.ท.: ม.ป.พ., ม.ป.ป), หน้า 1 - 3.

นอกเหนือจากคำบรูชานี้ ซึ่งนายประเสริฐได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้อ่านในการนำผู้แสดงของคณะโขนจิวบ้านยิ้มกล่าวเพื่อบรูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย บางครั้งอาจกล่าวคำขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นกรณีพิเศษ เช่น “วันนี้ลูกจะนำเด็ก ๆ ไปทำการแสดง ณ ที่ว่าการเขตจอมทอง ขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายประทานความสำเร็จให้กับลูกและเด็ก ๆ นักแสดงทุกคน ได้แสดงออกมาอย่างสมบูรณ์” เป็นต้น

วิธีแสดง

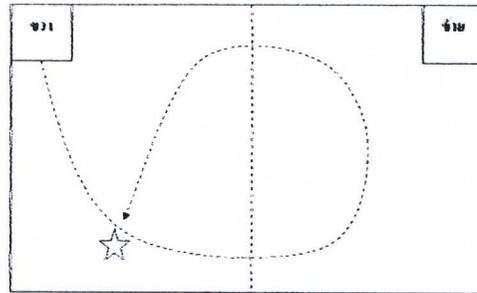
ช่วงที่ 1 หนุมานจับนางสุพรรณมัจฉา

การแสดงในช่วงนี้เป็นการสร้างสรรค์ขึ้น โดยใช้โครงสร้างการแสดงโขนแบบจารีต ตอนหนุมานจับนางสุพรรณมัจฉา เป็นรากฐานในการสร้างสรรค์ผลงาน ซึ่งคงใช้เพลงเชิดนอกประกอบการแสดง เช่นเดิม โดยมีรายละเอียดดังนี้

หมายเหตุ การอธิบายลักษณะการใช้พื้นที่บนเวที ผู้วิจัยใช้สัญลักษณ์ดังนี้

- 1 ☆ แทน ผู้แสดง หน้าใหญ่ หุ่นละครเล็ก ในบทบาทนางสุพรรณมัจฉา
- 2 △ แทน ผู้แสดง หน้าใหญ่ หุ่นละครเล็ก ในบทบาทหนุมาน

ลำดับที่ 1 ดำเนินเรื่องโดยเยาวชนผู้แสดงโขนในบทบาทหนุมาน และนางสุพรรณมัจฉา

ภาพที่ 195: การใช้พื้นที่บนเวที 1

ที่มา: ผู้วิจัย

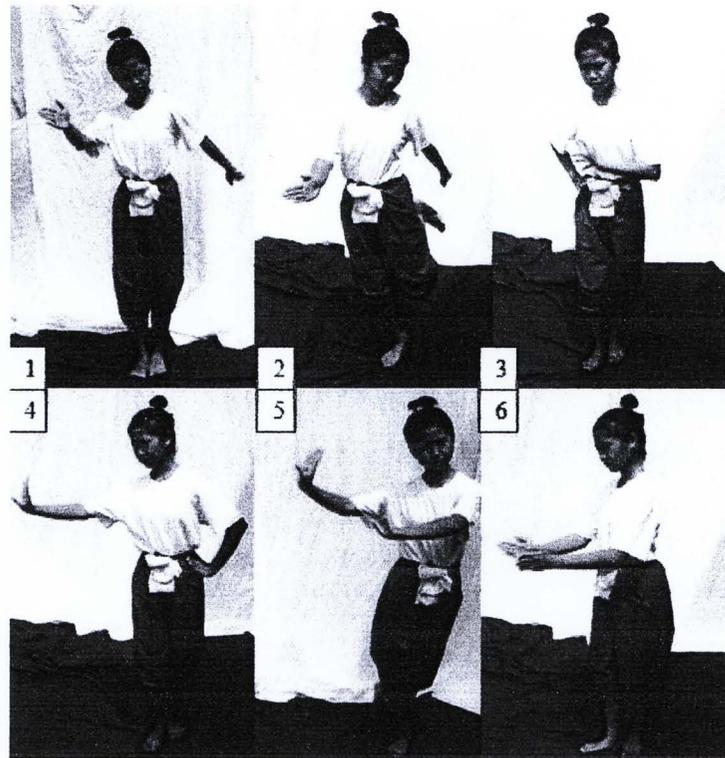

ภาพที่ 196: ทำลำดับที่ 1.

ที่มา: ทำการบันทึกภาพโดยผู้วิจัย

ลำดับที่ 1.1

ผู้แสดงนางสุพรรณมัจฉาออกจากประตูทางด้านขวาของเวที โดยการวิ่งสุดเท้า (ย่อเข่าลงวิ่งโดยไม่ยกเท้า และลากเท้าไปกับพื้น) แขนงขวาทันสันมือลงขนานกับพื้นพื้น ยื่นมือไปด้านหน้า ข้อศอกทำมุมชี้ขึ้น 45 องศา มือซ้ายเหยียดตั้งไปด้านหลัง (คล้ายการจับส่งหลังแต่แบบมือแล้วหันด้านหัวแม่มือลงพื้น) เอียงศีรษะด้านเดียวกับมือที่อยู่ด้านหน้า สะบัดปลายนิ้วทั้ง 2 มือ เมื่อเคลื่อนวิ่งตีวงกว้างเต็มเวที ในลักษณะทวนเข็มนาฬิกา แล้วมาหยุดที่ตำแหน่งตามภาพการใช้พื้นที่บนเวที 1. ระหว่างการวิ่งตีวงอาจมีการเปลี่ยนข้างการใช้มือ แต่หลักอยู่ที่การเอียงศีรษะข้างเดียวกับมือที่ยื่นไปด้านหน้า

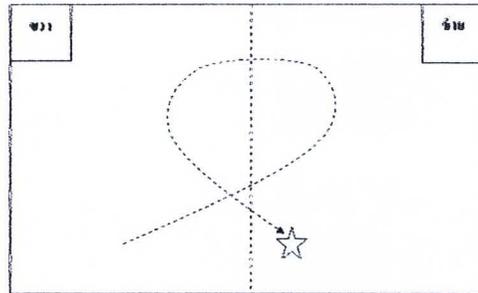
ภาพที่ 197: ทำลำดับที่ 2.

ที่มา: บันทึกภาพและเรียบเรียงโดยผู้วิจัย

ลำดับที่ 1. 2

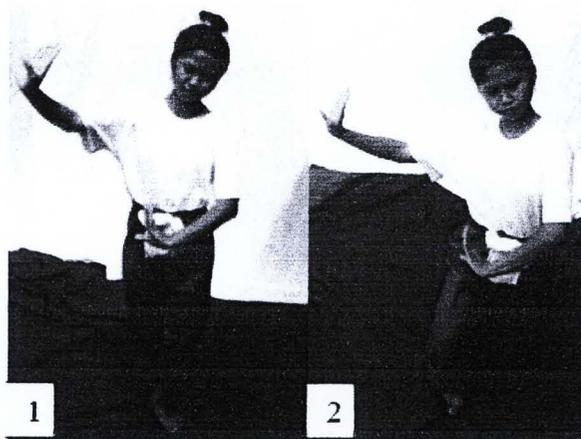
- เมื่อผู้แสดงนางสุพรรณมัจฉาเคลื่อนที่มาอยู่ในตำแหน่งตามภาพการใช้พื้นที่บนเวที 1. ด้วยท่าในส่วนของ 1 ของภาพด้านบน
- กระดกเท้าซ้ายพร้อมเหยียดมองไปที่เท้าของตน ตามส่วนที่ 2 ของภาพ แล้ววางเท้าซ้ายในลักษณะกระทิงลงด้านหลัง ปฏิบัติซ้ำในลักษณะเช่นนี้ 2 ครั้ง
- ใช้มือซ้ายจับหันเข้าหาหน้าอก มือขวาทำวสะเอว (แทนการพูดคำว่า "เรา") ตามส่วนที่ 3 ของภาพ
- เปลี่ยนทำวสะเอวด้วยมือซ้าย มือขวาจับหาง งอข้อศอกลงเล็กน้อย ม้วนจับออกพร้อมเหยียดแขนออกเล็กน้อย ลักษณะคล้ายการตั้งวงกลาง (แทนการพูดคำว่า "จะไป") ตามส่วนที่ 4 ของภาพ
- ปฏิบัติทำบังสุรียา มือขวาสูง มือซ้ายต่ำ เอียงศีรษะด้านขวา (แทนการพูดคำว่า "ซ่อนตัว") ตามส่วนที่ 5 ของภาพ

- เบี่ยงตัวไปด้านขวา ประมาณ 45 องศา แขนมือทั้ง 2 ข้าง หันฝ่ามือเข้าหากัน สันมือทั้ง 2 ข้างขนานกับพื้น งอข้อศอกเล็กน้อย (แทนการพูดคำว่า “ที่หินก้อนใหญ่”) ตามส่วนที่ 5 ของภาพ

ภาพที่ 198: การใช้พื้นที่บนเวที 2

ที่มา: ผู้วิจัย

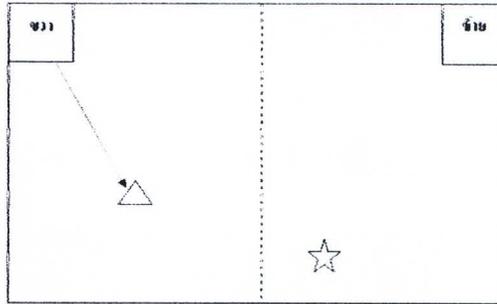
ภาพที่ 199: ทำลำดับที่ 3

ที่มา: บันทึกภาพและเรียบเรียงโดยผู้วิจัย

ลำดับที่ 1. 3

- ปฏิบัติท่าคล้ายสอดสร้อยมาลา (ตั้งวงมือขวา) แต่เปลี่ยนมือที่จับเป็นลักษณะคล้ายการตั้งวงล่าง แต่ข้อมือซ้ายอยู่บริเวณหัวเข่าชิด ศีรษะเอียงมองมือสูง ตามส่วนที่ 1 ของภาพ จากนั้นวิ่งสุดเท้า ตามเส้นประในภาพการใช้พื้นที่บนเวที 2.

- เมื่อถึงตำแหน่งตามภาพการใช้พื้นที่บนเวที 2. ถอนเท้าซ้ายลงนั่งตั้งเข่าขวาเอียงศีรษะด้านขวา

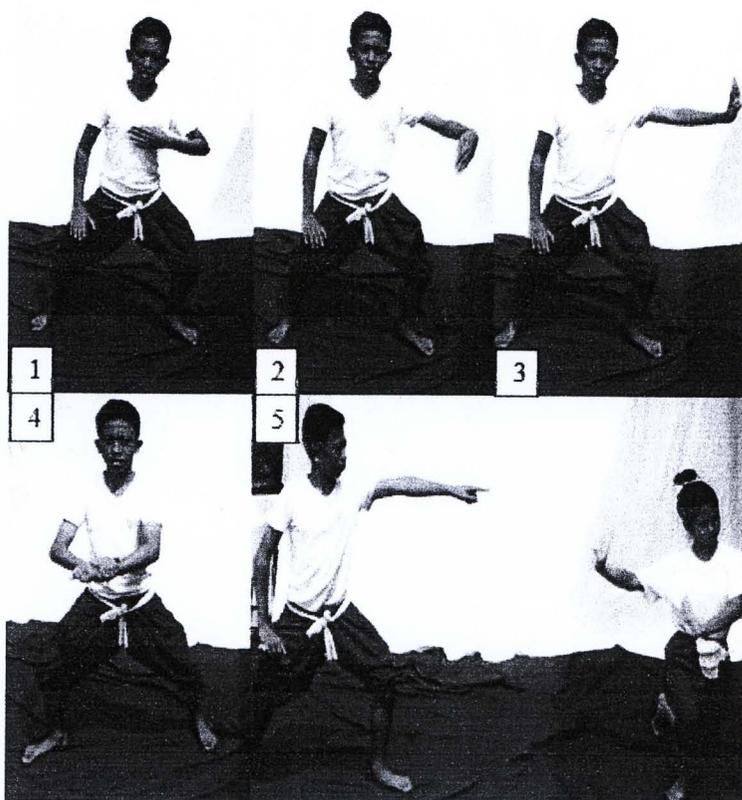
ภาพที่ 200: การใช้พื้นที่บนเวที 3
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 201: ทำลำดับที่ 4
ที่มา: ทำการบันทึกภาพโดยผู้วิจัย

ลำดับที่ 1. 4

ผู้แสดงหมุนมาจากประตูขวาของเวที โดยการตีลังกา ทำล้อเกวียน เคลื่อนที่มาอยู่ในตำแหน่ง ตามภาพการใช้พื้นที่บนเวที 3.

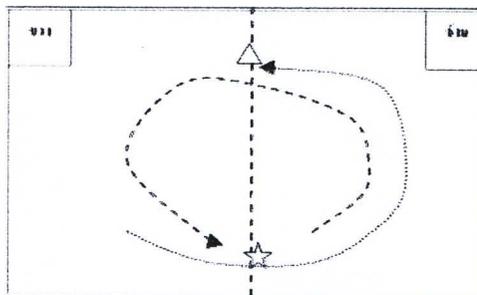

ภาพที่ 202: ทำลำดับที่ 5

ที่มา: บันทึกภาพและเรียบเรียงโดยผู้วิจัย

ลำดับที่ 1. 5

- เมื่อผู้แสดงหนุ่มมานเคลื่อนที่มาอยู่ในตำแหน่งตามภาพการใช้พื้นที่บนเวที 3. จึงเริ่มปฏิบัติทำโดย ย่อเหลี่ยมลงน้ำหลักอยู่ที่เท้าซ้าย มือขวาตั้งวงลิง (ลักษณะคล้ายการตั้งวงล่างของพระ แต่งอนิ้วกลาง นิ้วนาง และนิ้วก้อยลง มือซ้ายจับเข้าหาหน้าอก เอียงศีรษะด้านซ้าย (แทนการพูดคำว่า "เรา") ตามส่วนที่ 1 ของภาพ
- มือซ้ายจับหางงอข้อศอกลงเล็กน้อย ม้วนจับออกพร้อมเหยียดแขนออกเล็กน้อย ลักษณะคล้ายการตั้งวงกลาง (แทนการพูดคำว่า "จะไป") ตามส่วนที่ 2 – 3 ของภาพ
- มือซ้ายกำหลวม ๆ นำมือขวามากำที่ข้อมือซ้าย ด้านหน้าของลำตัว (แทนการพูดคำว่า "จับกุม") ตามส่วนที่ 4 ของภาพ
- มือขวาตั้งวงลิง มือซ้ายชี้ พร้อมหันหน้ามองไปทางผู้แสดงนางสุพรรณ (แทนการพูดคำว่า "นาง") ตามส่วนที่ 5 ของภาพ

ภาพที่ 203: การใช้พื้นที่บนเวที 4

ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 204: ทำลำดับที่ 6

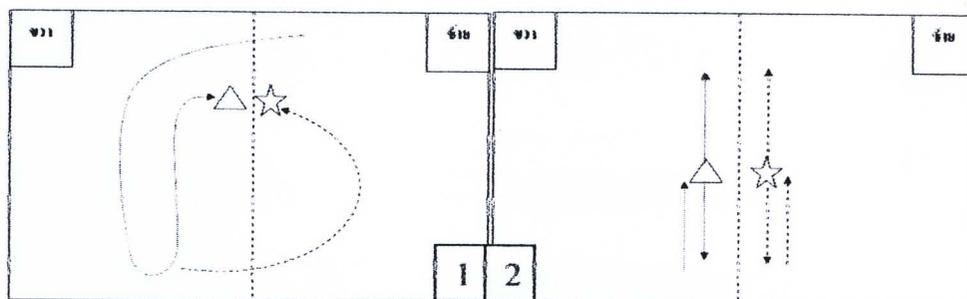
ที่มา: บันทึกภาพและเรียบเรียงโดยผู้วิจัย

ลำดับที่ 1.6

- ผู้แสดงหนุ่มาน และผู้แสดงนางสุพรรณมัจฉา เคลื่อนที่โดยการวิ่งตามเส้นประในภาพ การใช้พื้นที่บนเวที 4 ซึ่งผู้แสดงนางสุพรรณมัจฉาด้านหน้าอยู่ที่กึ่งกลางเวที ส่วนผู้แสดงหนุ่มานอยู่ด้านหลัง กึ่งกลางเวทีเช่นกัน

เมื่อผู้แสดงนางสุพรรณมัจฉาถึงตำแหน่งตามภาพการใช้พื้นที่บนเวที 4. จึงถอนเท้าซ้ายลงนั่งตั้งเข่าขวา มือยังคงอยู่ในท่าบังสุริยาเช่นเดิม เอียงศีรษะด้านขวา ตามภาพในส่วนที่ 1 จากนั้นเคลื่อนที่ออกจากกึ่งกลางเวทีเล็กน้อยแล้วถอนเท้าขวาลงนั่งตั้งเข่าซ้าย มือยังคงอยู่ในท่าบังสุริยาแต่เปลี่ยนเป็นมือซ้ายตั้งวงสูง เอียงศีรษะด้านซ้าย ตามภาพในส่วนที่ 2 ส่วนผู้แสดงหนุ่มาน หันหลัง ย่อเหลี่ยมลง มือทั้ง 2 ข้าง แบบแล้วหันฝ่ามือออกด้านหน้านิ้วชี้ของมือทั้ง 2 ข้าง ประสานกันอยู่ด้านหน้าเหนือศีรษะ ตามภาพในส่วนที่ 1 แล้วจึงแยกมือทั้ง 2 ข้างออกจากกัน ลดแขนลงจนอยู่ในลักษณะทำ

- มุม 45 องศา กับลำตัว (คล้ายการแหวกหรือเปิดออก) บางครั้งการทำท่าดังกล่าวของผู้แสดงหนุ่มมานอาจใช้มือใดมือหนึ่งเพียงข้างเดียว ส่วนมืออีกข้างตั้งวงลิงไว้
- จากนั้นจึงเคลื่อนที่ออกจากกึ่งกลางของเวที แบนมือหงายฝ่ามือขึ้นทั้ง 2 ข้าง ส่วนแขนทั้ง 2 ข้าง งอข้อศอกลงเล็กน้อย กางออกข้างลำตัวตามท่าของผู้แสดงหนุ่มมานในภาพส่วนที่ 2

ภาพที่ 205: การใช้พื้นที่บนเวที 5

ที่มา: ผู้วิจัย

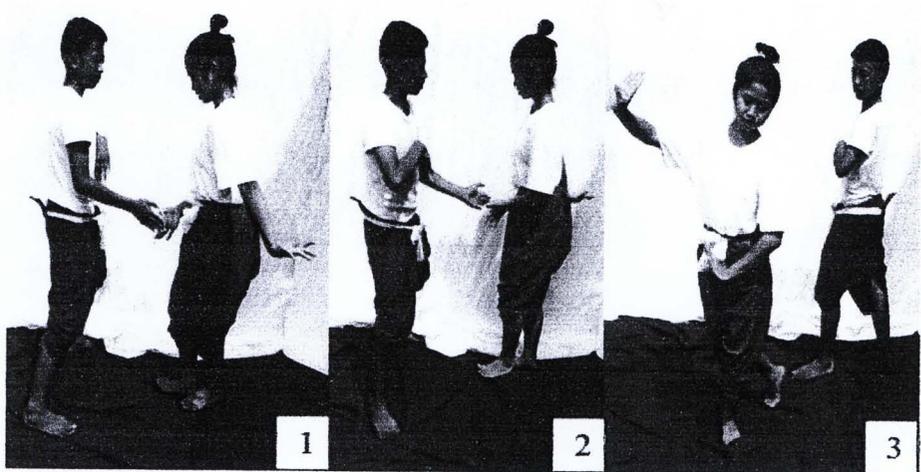
ภาพที่ 206: ทำลำดับที่ 7

ที่มา: บันทึกภาพโดยผู้วิจัย

ลำดับที่ 1.7

- ผู้แสดงหนุ่มมาน และผู้แสดงนางสุพรรณมัจฉา เคลื่อนที่โดยการวิ่งสุดเท้าตามเส้นประ ในรูปการใช้พื้นที่บนเวที 5. ส่วนที่ 1 จบมาบรรจบกันที่กึ่งกลางเวที ตามภาพ
- ผู้แสดงหนุ่มมานกางแขนทั้ง 2 ข้างกั้นด้านหน้าผู้แสดงนางสุพรรณมัจฉา

- ผู้แสดงนางสุพรรณมัจฉาประสานมือทั้ง 2 ข้างไว้ที่หน้าอก คล้ายการประนมมือ แต่กรีดนิ้วกลางลงให้ต่ำกว่านิ้วอื่น
- ผู้แสดงทั้ง 2 เคลื่อนที่ด้วยการขยับเท้าลงด้านหลัง - ขึ้นด้านหน้า - และลงไปที่จุดเริ่มต้น ตามภาพการใช้พื้นที่บนเวที 5 ในส่วนที่ 2

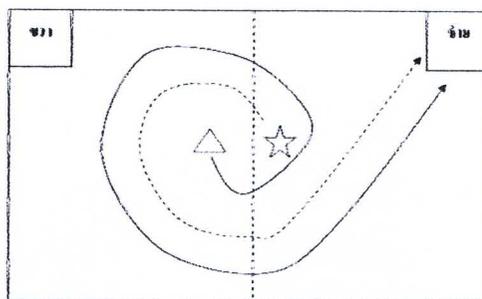

ภาพที่ 207: ทำลำดับที่ 8

ที่มา: บันทึกภาพและเรียบเรียงโดยผู้วิจัย

ลำดับที่ 1.8

- ผู้แสดงหนุ่มานทำท่าคว่ำมือผู้แสดงนางสุพรรณมัจฉาโดยเริ่มจากการคว่ำด้วยมือข้างขวา และเปลี่ยนเป็นมือข้างซ้าย ส่วนมืออีกข้างที่ไม่ได้ใช้คว่ำอยู่ที่ระดับหน้าอก หักข้อมือลง ปล่อยปลายนิ้วตกลงที่พื้น ตามภาพในส่วนที่ 1 - 2
- ผู้แสดงนางสุพรรณมัจฉา ใช้การวาดมือผ่านหลบการคว่ำของผู้แสดงหนุ่มาน โดยเริ่มจากมือขวา และซ้ายเช่นกัน ส่วนมืออีกมือที่ไม่ได้ใช้ ปฏิบัติทำจีบส่งหลัง ตามภาพในส่วนที่ 1 - 2
- จากนั้นผู้แสดงทั้ง 2 สลับที่กัน เคลื่อนที่โดยการวิ่งสุดเท้าตามกันไปโดยตีเป็นวงกว้าง ในลักษณะทวนเข็มนาฬิกา และเข้าประตูทางซ้ายของเวที ตามภาพการใช้พื้นที่บนเวที 6

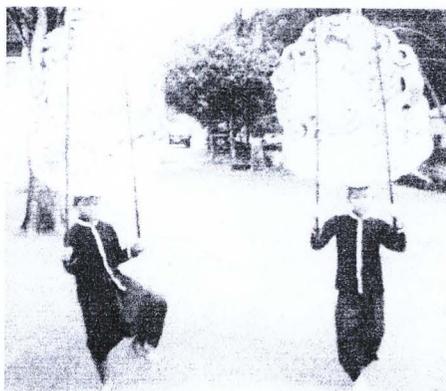

ภาพที่ 208: การใช้พื้นที่บนเวที 6

ที่มา: ผู้วิจัย

เป็นการสิ้นสุดการแสดงลำดับที่ 1 ของช่วงที่ 1 จากนั้นเป็นการสลับหนังสือใหญ่ออกมาเชิด เพื่อแสดงแทนผู้แสดงหนุ่มาน และผู้แสดงนางสุพรรณมัจฉา ซึ่งนายประเสริฐเรียกลักษณะการ สลับตัวแสดงในช่วงนี้ว่า "สลับหนังสือ"

ลำดับที่ 2 ดำเนินเรื่องโดยการเชิดหนังสือใหญ่แสดงในบทบาทหนุ่มาน และ นางสุพรรณมัจฉา

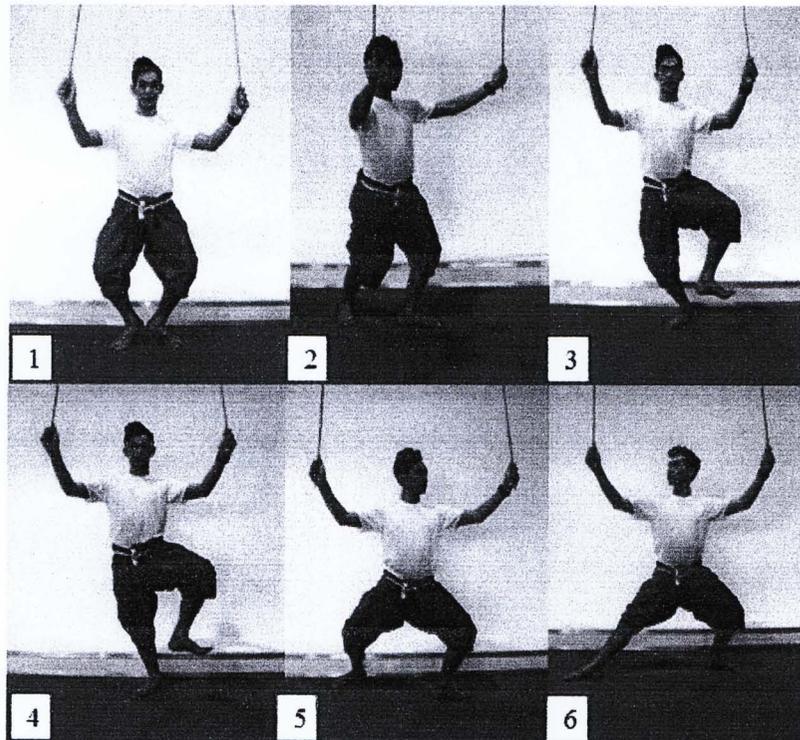

ภาพที่ 209: การเชิดหนังสือใหญ่ของคณะโขนจิวบ้านยิ้ม

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากนายประเสริฐ สุวรรณวัฒน์

จากภาพเป็นการบันทึกภาพของผู้เชิดหนังสือใหญ่ของคณะโขนจิวบ้านยิ้ม ในการบันทึกเทปรายการ เกมประชาชน ในปีพ.ศ. 2552 (ไม่สามารถระบุวันที่และเดือนที่ทำการบันทึกเทปรายการได้) ซึ่งเป็นการเชิดหนังสือใหญ่ที่เป็นส่วนหนึ่งของการแสดงชุด นังคูโขน นอนคูหนังสือ เอนหลังคูหุ่น โดยด้านซ้ายของภาพคือการเชิดหนังสือใหญ่ตัวหนุ่มาน และด้านซ้ายคือการเชิดตัวนางสุพรรณมัจฉา

การขีดหนังใหญ่ในการแสดงช่วงนี้ ไม่ได้กำหนดท่าทางในการขีดไว้เป็นมาตรฐาน แต่ผู้ขีดจะทำการฝึกหัดท่าหลักที่สามารถนำไปใช้ประกอบการขีดหนังใหญ่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการเคลื่อนไหวส่วนขาและเท้า เมื่อต้องทำการแสดงผู้ขีดต้องใช้ไหวพริบเลือกท่าทางที่เคยฝึกหัดออกมาใช้ประกอบการขีด ซึ่งท่าหลักในการขีดหนังใหญ่ของคณะโชนจิวบ้านยี่มมีดังนี้

ภาพที่ 210: ท่าลำดับที่ 9

ที่มา: บันทึกภาพและเรียบเรียงโดยผู้วิจัย

การเก็บ (นายประเสริฐเรียกว่าชอยเท้า) ลักษณะคล้ายการชอยเท้า แต่ย่อเข่าลง เปิดเข่า และปลายเท้าออก สันเท้าอยู่ติดกัน ตามลักษณะในภาพส่วนที่ 1

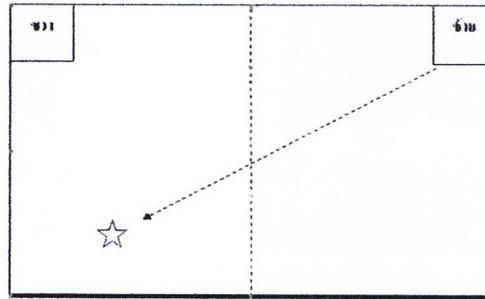
การสูดเท้า เป็นการเคลื่อนที่ไปในทิศทางต่าง ๆ โดยการย่อเข่าลง และวิ่งโดยการไม่ยกเท้า ให้พื้นจากพื้น แต่ลากเท้าไปกับพื้น ตามลักษณะในภาพส่วนที่ 2

การยกเท้าหนีบร่อง ยกเท้าขึ้นหนีบร่องโดยเปิดเข่าและปลายเท้าออกด้านข้าง เท้าที่อยู่กับพื้นย่อเข่าลง ตามลักษณะในภาพส่วนที่ 3 สามารถปฏิบัติได้ทั้งข้างซ้ายและข้างขวา

การยึดกระตบลงเหลี่ยม เป็นทำต่อเนื่องจากทำยกทำหนีบร่อง โดยยึดเข้าข้างที่ยืนอยู่กับพื้นจนถึง ตามลักษณะในภาพที่ 4 และกระตบวางเท้าที่ยกหนีบร่องลงกับพื้น (ทิ้งน้ำหนักลงที่เท้าที่วางลงจากการยกหนีบร่อง) ตามลักษณะในภาพส่วนที่ 5 สามารถปฏิบัติได้ทั้งข้างซ้ายและข้างขวา

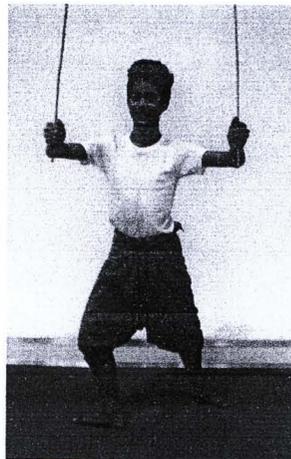
การขึ้น ปฏิบัติโดยเท้าข้างหนึ่งย่อเข้าลง เปิดปลายเท้าและเข้าออกด้านข้าง และเท้าอีกข้างยึดเข้าตึงเหยียดไปด้านข้างเปิดปลายเท้าออก ตามลักษณะในภาพส่วนที่ 6 สามารถปฏิบัติได้ทั้งข้างซ้าย และข้างขวา

การใช้พื้นที่ และตำแหน่งต่าง ๆ ในการแสดง มีการกำหนดไว้เป็นมาตรฐาน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้เชิดหนังใหญ่ต้องมีความแม่นยำ เพราะมีผลต่อความต่อเนื่องของบทบาทตัวละครที่สลับออกมาแสดง ซึ่งตำแหน่ง และการเคลื่อนที่บนเวทีของการแสดงในการเชิดหนังใหญ่ มีดังนี้

ภาพที่ 211: การใช้พื้นที่บนเวที 7

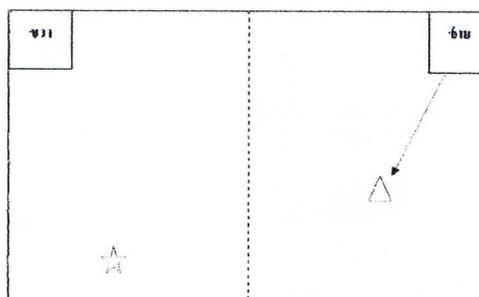
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 212: ทำลำดับที่ 10

ที่มา: บันทึกภาพโดยผู้วิจัย

ลำดับที่ 2.1 ผู้เชิดหนังใหญ่นางสุพรรณมัจฉาวิ่งสุดเท้าออกจากทางประตูด้านซ้ายของเวที สลับตัวกับผู้แสดงนางสุพรรณมัจฉา เมื่อมาถึงตำแหน่งตามภาพการใช้พื้นที่บนเวที 7. ผู้เชิดจะเลือกปฏิบัติบางท่าในท่าหลักที่ใช้การการเชิด เพื่อให้ตัวหนังเกิดการเคลื่อนไหว แล้วค้างท่าด้วยการย่อเหลี่ยม (สำหรับผู้เชิดหนังใหญ่ตัวนางสุพรรณมัจฉาต้องหลบเข้าเล็กน้อย)

ภาพที่ 213: การใช้พื้นที่บนเวที 8

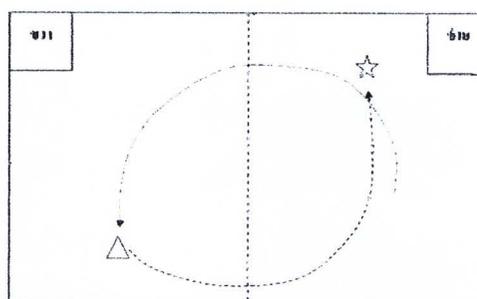
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 214: ทำลำดับที่ 11

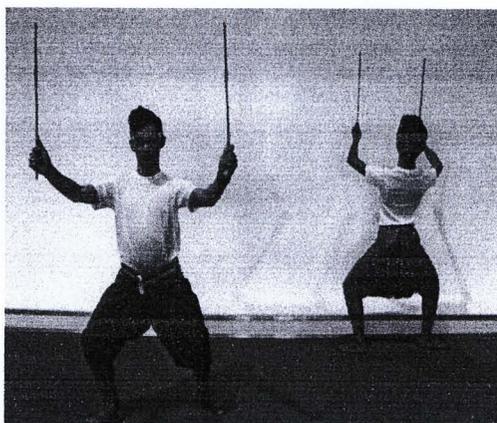
ที่มา: บันทึกภาพโดยผู้วิจัย

ลำดับที่ 2.2 เมื่อผู้เชิดหนังใหญ่นางสุพรรณมัจฉาค้างท่าแล้ว ผู้เชิดหนังใหญ่ตัวหนุมานจึงเริ่มเคลื่อนที่โดยการสอดเท้าออกมาจากประตูด้านซ้ายของเวที มาอยู่ในตำแหน่งตามภาพ การใช้พื้นที่บนเวที 8 และเริ่มปฏิบัติท่าหลักที่ใช้ในการเชิดหนังใหญ่แล้วให้สัญญาณผู้เชิดหนังใหญ่นางสุพรรณมัจฉา เพื่อทำการแสดงลำดับต่อไป โดยการย่อเหลี่ยมตามภาพด้านบน แล้วผู้เชิดทั้ง 2 คนจึงเคลื่อนที่ไปตำแหน่งต่อไป

ภาพที่ 215: การใช้พื้นที่บนเวที 9

ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 216: ทำลำดับที่ 12

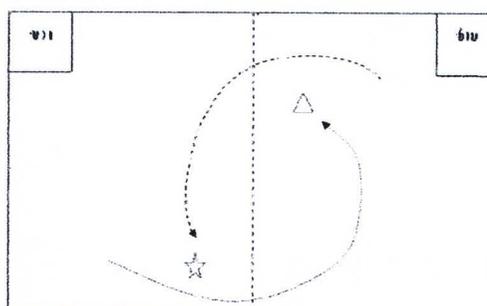
ที่มา: บันทึกภาพโดยผู้วิจัย

ลำดับที่ 2.3

ผู้เชิดหนังใหญ่ทั้ง 2 เคลื่อนที่โดยการวิ่งสุดเท้าตีเป็นวงใหญ่ ในลักษณะทวนเข็มนาฬิกา แล้วอยู่แทนที่กันตามตำแหน่งในภาพการใช้พื้นที่บนเวที 9

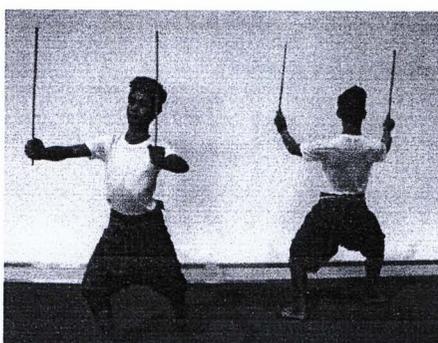
- ผู้เชิดนางสุพรรณมัจฉาเชิดหนังใหญ่โดยการหันหลังให้ผู้ชม ซึ่งเมื่อประจำตำแหน่งแล้วผู้เชิดปฏิบัติเพียงการยกเท้าหนีบน้อง แล้วยัดกระทบลงเหลี่ยม แล้วค้างท่าไว้ เช่นนั้น คล้ายลักษณะการซ่อนตัวโดยการท่าทำบังสุริยาในช่วงการแสดงโดยผู้แสดงนางสุพรรณมัจฉา
- ผู้เชิดหนุมาน เชิดหนังใหญ่โดยการหันหน้าเข้าหาผู้ชม เมื่อประจำตำแหน่งแล้วผู้เชิดปฏิบัติท่าหลักที่ใช้ในการเชิดหนังใหญ่ โดยอาจปฏิบัติบางท่าซ้ำกันเพื่อขยายเวลาในการแสดงช่วงนี้ ซึ่งลักษณะการเชิดในช่วงนี้เพื่อสื่อว่าหนุมานกำลังตามหานางสุพรรณมัจฉา แต่ใช้การขยับเท้าและขาเพื่อให้ตัวหนังใหญ่มีการเคลื่อนไหว สุดท้ายผู้

เชิดหุ่นมานเหลียวไปมองผู้เชิดนางสุพรรณมัจฉา และกระเทีบบเท้าซ้าย เพื่อเป็นการให้สัญญาณแล้วทำการเปลี่ยนตำแหน่งต่อไป

ภาพที่ 217: การใช้พื้นที่บนเวที 10

ที่มา: ผู้วิจัย

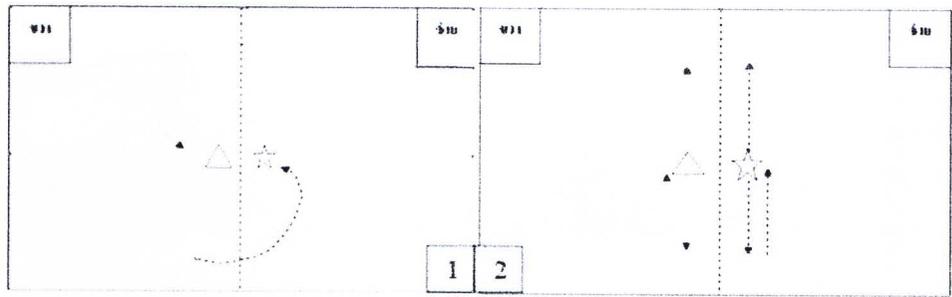
ภาพที่ 218: ทำลำดับที่ 13

ที่มา: บันทึกภาพโดยผู้วิจัย

ลำดับที่ 2.4

ผู้เชิดหนังใหญ่ทั้ง 2 เคลื่อนที่โดยการวิ่งสุดเท้าดีเป็นวงคล้ายการแสดงในลำดับที่ 2.3 คือ ตีวงในลักษณะทวนเข็มนาฬิกาแต่ทำให้วงเล็กลง แล้วอยู่แทนที่กันตามตำแหน่งในภาพการใช้พื้นที่บนเวที 10

- ผู้เชิดนางสุพรรณมัจฉาเชิดหนังใหญ่โดยการหันหน้าเข้าหาผู้ชม แล้วปฏิบัติเช่นเดียวกับการแสดงใน ลำดับที่ 2.3
- ผู้เชิดหุ่นมาน เชิดหนังใหญ่โดยการหันหลังให้ผู้ชม แล้วปฏิบัติเช่นเดียวกับการแสดงใน ลำดับที่ 2.3

ภาพที่ 219: การใช้พื้นที่บนเวที 11

ที่มา: ผู้วิจัย

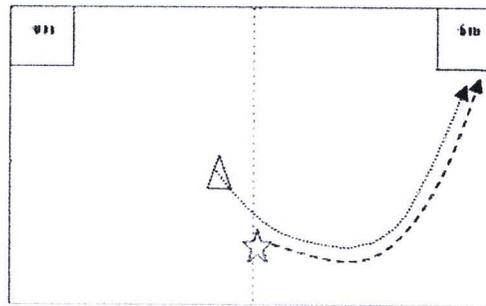
ภาพที่ 220: ทำลำดับที่ 14

ที่มา: บันทึกภาพโดยผู้วิจัย

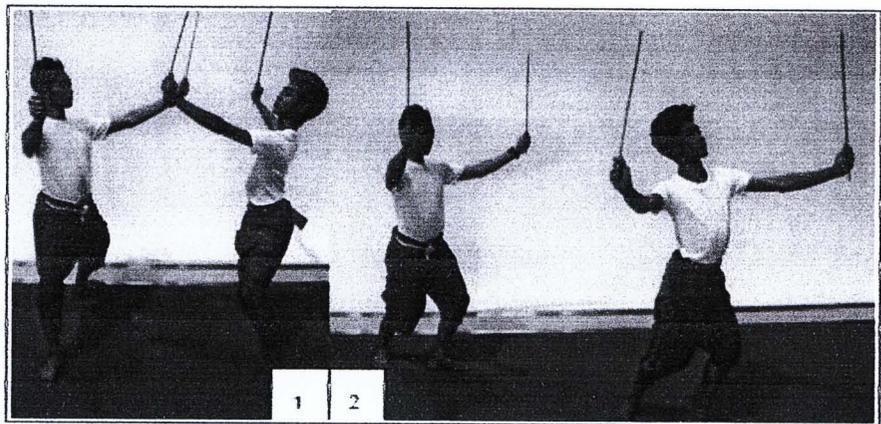
จากภาพเป็นการฝึกซ้อมการเชิดหนังใหญ่ของคณะโขนจิวบ้านยี่ม ที่สนามหญ้าบริเวณข้างอาคารเครื่องแต่งกายของที่ทำการคณะโขนจิวบ้านยี่ม ซึ่งผู้วิจัยทำการบันทึกภาพในวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ.2553 ในภาพเป็นการเชิดในช่วงที่หนุมานและนางสุพรรณมัจฉาเคลื่อนที่มาบรรจบกันตรงกึ่งกลางของพื้นที่ทำการแสดง

ลำดับที่ 2.5

- ผู้เชิดหนุมาน และผู้เชิดนางสุพรรณมัจฉา เคลื่อนที่โดยการวิ่งสุดเท้าตามเส้นประในรูปการใช้พื้นที่บนเวที 11. ส่วนที่ 1 จนมาบรรจบกันที่กึ่งกลางเวที ตามภาพ
- ผู้แสดงทั้ง 2 เคลื่อนที่ด้วยการขยับเท้าลงด้านหลัง – ขึ้นด้านหน้า – และลงไปจุดเริ่มต้น ตามภาพการใช้พื้นที่บนเวที 11 ในส่วนที่ 2

ภาพที่ 221: การใช้พื้นที่บนเวที 12
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 222: ทำลำดับที่ 15
ที่มา: บันทึกภาพและเรียบเรียงโดยผู้วิจัย

ลำดับที่ 2.6

- เมื่อผู้เชิดหนังใหญ่ทั้ง 2 คนจบจากการขยับเท้าขึ้น – ลงตามกันแล้ว จึงมาหยุดที่ตำแหน่งกลางเวที(ผู้เชิดทั้ง 2 คน อยู่ในลักษณะหันหน้าเข้าหากัน) จากนั้นผู้เชิดทั้ง 2 คน จึงดันหนังใหญ่ให้ประกบเข้าหากัน 2 ครั้ง โดยครั้งที่ 1 ดันในลักษณะเฉียงขึ้นข้างซ้าย 45 องศา และครั้งที่ 2 ดันในลักษณะเฉียงขึ้นข้างขวา 45 องศาเช่นกัน ตามลักษณะในภาพส่วนที่ 1
- ผู้เชิดนางสุพรรณมัจฉาเบี่ยงตัวหนังหลบผู้เชิดหนูมาน แล้ววิ่งตีวงออกมาด้านหน้าผู้เชิดหนูมาน ตามลักษณะในภาพส่วนที่ 2
- จากนั้นผู้เชิดหนังใหญ่ทั้ง 2 คน วิ่งสูดเท้าตามกันไป จนเข้าประตูทางซ้ายของเวทีตามเส้นประ ในภาพการใช้พื้นที่บนเวที 12.

เมื่อผู้เชิดหนังใหญ่ทั้ง 2 คน ออกจากประตูเวทีไป ถือเป็นการเล่นสุดการแสดงลำดับที่ 2 ของช่วงที่ 1 จากนั้นเป็นการสลับนุ่นละครเล็กออกมาเชิดเพื่อแสดงแทนการเชิดหนังใหญ่ตัวหนุมาน และนางสุพรรณมัจฉา ซึ่งนายประเสริฐเรียกลักษณะการสลับทัวแสดงในช่วงนี้ว่า “สลับนุ่น”

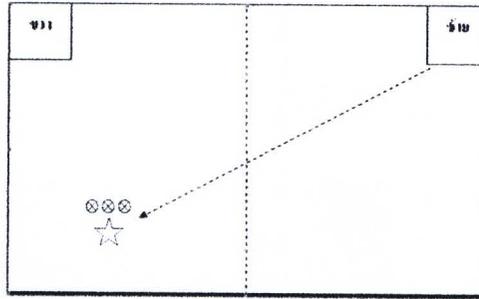
ลำดับที่ 3 ดำเนินเรื่องโดยการเชิดนุ่นละครเล็กแสดงในบทบาทหนุมาน และนางสุพรรณมัจฉา

การเชิดนุ่นละครเล็กในช่วงนี้ ใช้ผู้เชิด 3 คน ต่อนุ่น 1 ตัว แบ่งกันควบคุมตามส่วนต่าง ๆ ในตัวนุ่น ให้รำท่าต่าง ๆ แต่จากการสังเกตการณ์ผู้วิจัยพบว่าท่าทางที่นุ่นถูกควบคุมให้รำยังไม่มีความชัดเจน อาจเป็นเพราะปัจจัยหลายประการ เช่น ด้านกลไกที่นายประเสริฐได้สร้างขึ้นในตัวนุ่นอาจไม่อำนวยให้นุ่นรำท่าต่าง ๆ ได้อย่างมนุษย์ และด้านทักษะในการเชิดของผู้เชิด เพราะในการเชิดนุ่นละครเล็กผู้เชิดต้องมีความรู้ในกระบวนท่าต่าง ๆ ที่ใช้ในการรำ และแบ่งกันควบคุมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าอาจเป็นศาสตร์ที่ยากเกินการทำ ความเข้าใจของผู้เชิดที่ยังเป็นเยาวชนอยู่ ดังนั้นการแสดงในช่วงนี้ การแสดงท่าทางของนุ่นละครเล็กจึงมีเพียงกับขยับส่วนต่าง ๆ ในตัวนุ่น เพื่อแสดงให้เห็นว่าส่วนต่าง ๆ ในตัวนุ่นสามารถเคลื่อนไหวได้ แต่ส่วนใหญ่ไม่มีความชัดเจนว่าเป็นการรำท่าใด

ส่วนที่มีการกำหนดอย่างชัดเจน และเป็นมาตรฐานสำหรับการแสดงทุกครั้ง คือลำดับการเคลื่อนที่ และการวางตำแหน่งในการเชิดนุ่นละครเล็กทั้ง 2 ตัว ซึ่งผู้เชิดนุ่นละครเล็กทั้ง 2 ตัว ต้องทำความเข้าใจเพื่อความแม่นยำในการแสดง เพราะมีผลด้านความต่อเนื่องในการดำเนินเรื่อง ดังนั้นการเชิดนุ่นละครเล็กที่สลัปเข้ามาทำการแสดงแทนที่การเชิดหนังใหญ่ และการส่งบทบาทของนุ่นละครเล็กให้ผู้แสดงที่เป็นเยาวชนต้องเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์และมีความกลมกลืน ซึ่งมีลำดับการแสดงดังนี้

หมายเหตุ มีการใช้สัญลักษณ์เพื่ออธิบายการใช้พื้นที่บนเวทีเพิ่ม สำหรับการแสดงช่วงนี้ ดังนี้

- 1 แทน ผู้เชิดนุ่นละครเล็กตัวหนุมาน
- 2 แทน ผู้เชิดนุ่นละครเล็กตัวนางสุพรรณมัจฉา

ภาพที่ 223: การใช้พื้นที่บนเวที 13
ที่มา: ผู้วิจัย

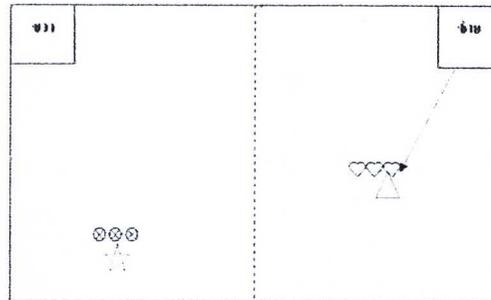

ภาพที่ 224: ทำลำดับที่ 16
ที่มา: บันทึกภาพโดยผู้วิจัย

จากภาพผู้วิจัยทำการบันทึกภาพการฝึกซ้อมการเชิดหุ่นละครเล็กของคณะโขนจิ๋วบ้านยิ้ม ในวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ.2553 จากภาพเป็นการเชิดหุ่นนางสุพรรณมัจฉาในตอนต้นที่ออกจากประตูด้านซ้ายของเวที หุ่นอยู่ในท่าคล้ายบังสุริยา

ลำดับที่ 3.1

ผู้เชิดหุ่นละครเล็กนางสุพรรณมัจฉาวิ่งสุดเท้าออกจากทางประตูด้านซ้ายของเวที สลับตัวกับผู้เชิดหนังใหญ่นางสุพรรณมัจฉา เมื่อมาถึงตำแหน่งตามภาพการใช้พื้นที่บนเวที 13. ผู้เชิด เชิดหุ่นให้อยู่ในท่าคล้ายบังสุริยาแล้วค้างท่าไว้ตามภาพทำลำดับที่ 16

ภาพที่ 225: การใช้พื้นที่บนเวที 14
ที่มา: ผู้วิจัย

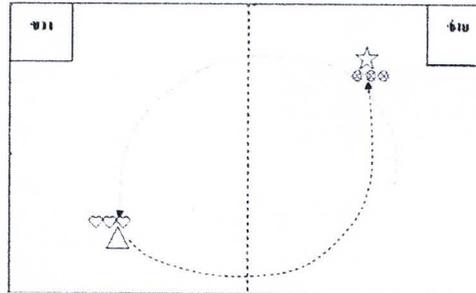
ภาพที่ 226: ทำลำดับที่ 17
ที่มา: บันทึกภาพโดยผู้วิจัย

จากภาพผู้วิจัยทำการบันทึกภาพการฝึกซ้อมการเชิดหุ่นละครเล็กของคณะโขนจิวบ้านยิ้ม ในวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ.2553 จากภาพเป็นการเชิดหุ่นหนุมานในตอนต้นที่ออกจากประตูด้านซ้ายของเวที

ลำดับที่ 3.2

เมื่อผู้เชิดนางสุพรรณมัจฉาคำทำแล้ว ผู้เชิดหุ่นหนุมานจึงเริ่มเคลื่อนที่โดยการสวดทำออกมาจากประตูด้านซ้ายของเวที มาอยู่ในตำแหน่งตามภาพ การใช้พื้นที่บนเวที 14 และเริ่มเชิดหุ่นให้ปฏิบัติทำต่าง ๆ ประมาณ 15 วินาที แล้วให้สัญญาณผู้เชิดหุ่นนางสุพรรณมัจฉา เพื่อทำการ

แสดงลำดับต่อไป โดยผู้เชิดหนุมานด้านซ้ายสุดกระเท็บเท้าซ้ายลงกับพื้น แล้วผู้เชิดทั้ง 2 กลุ่ม จึงเคลื่อนที่ไปตำแหน่งต่อไป

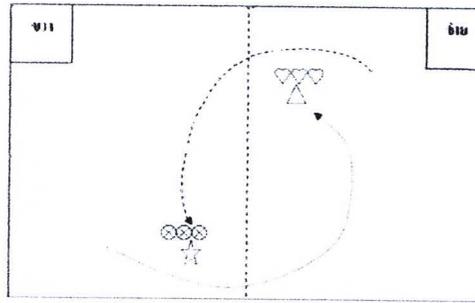
ภาพที่ 227: การใช้พื้นที่บนเวที 15

ที่มา: ผู้วิจัย

ลำดับที่ 3.3

ผู้เชิดหุ่นละครเล็กทั้ง 2 เคลื่อนที่โดยการวิ่งสุดเท้าตีเป็นวงใหญ่ ในลักษณะทวนเข็มนาฬิกา แล้วอยู่แทนที่กันตามตำแหน่งในภาพการใช้พื้นที่บนเวที 15

- ผู้เชิดนางสุพรรณมัจฉาหันหลังให้ผู้ชม ซึ่งเมื่อประจำตำแหน่งแล้วผู้เชิดเชิดให้หุ่นอยู่ในท่า คล้ายท่าบังสุริยา
- ผู้เชิดหนุมานหันหน้าเข้าหาผู้ชม เมื่อประจำตำแหน่งแล้วผู้เชิดให้หุ่นส่วนต่าง ๆ ของหุ่นเคลื่อนไหวประมาณ 10 วินาที ซึ่งลักษณะการเชิดในช่วงนี้เพื่อสื่อว่าหนุมานกำลังตามหานางสุพรรณมัจฉา สุดท้ายผู้เชิดหนุมานคนซ้ายสุดเหลียวไปมองผู้เชิดนางสุพรรณมัจฉา แล้วกระเท็บเท้าซ้าย เพื่อให้สัญญาณแล้วผู้เชิดทั้ง 2 กลุ่มจึงทำการเปลี่ยนตำแหน่งต่อไป

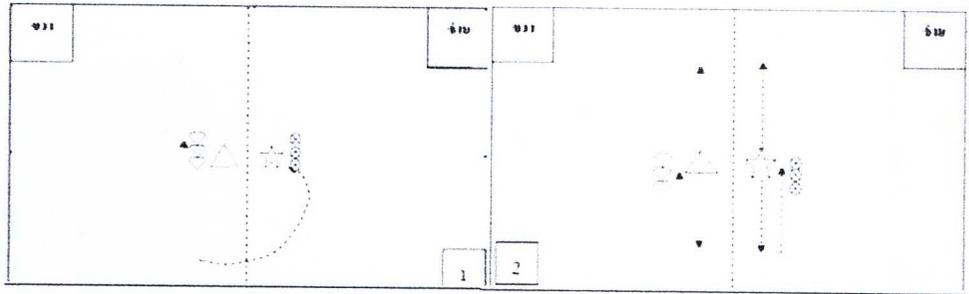

ภาพที่ 228: การใช้พื้นที่บนเวที 16
ที่มา: ผู้วิจัย

ลำดับที่ 3.4

ผู้เชิดหนังใหญ่ทั้ง 2 เคลื่อนที่โดยการวิ่งสุดเท้าดีเป็นวงคล้ายการแสดงในลำดับที่ 3.3 คือ ตวงในลักษณะทวนเข็มนาฬิกาแต่ทำให้วงเล็กลง แล้วอยู่แทนที่กันตามตำแหน่งในภาพการใช้พื้นที่บนเวที 16

- ผู้เชิดนางสุพรรณมัจฉาหันหน้าเข้าหาผู้ชม แล้วปฏิบัติเช่นเดียวกับการแสดงใน ลำดับที่ 3.3
- ผู้เชิดหนุมาน หันหลังให้ผู้ชม แล้วปฏิบัติเช่นเดียวกับการแสดงใน ลำดับที่ 3.3

ภาพที่ 229: การใช้พื้นที่บนเวที 17

ที่มา: ผู้วิจัย

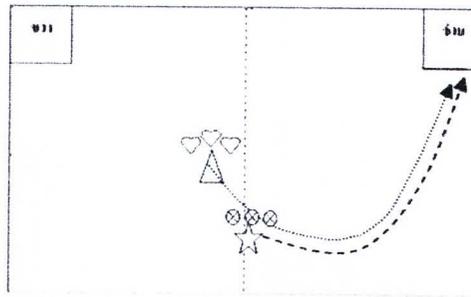

ภาพที่ 230: ทำลำดับที่ 18

ที่มา: บันทึกภาพโดยผู้วิจัย

ลำดับที่ 2.5

- ผู้เชิดหนูมาน และผู้เชิดนางสุพรรณมัจฉา เคลื่อนที่โดยการวิ่งสอดเท้าตามเส้นประในรูปการใช้พื้นที่บนเวที 17 ส่วนที่ 1 จนมาบรรจบกันที่กึ่งกลางเวที หนูหนุมานกางแขนทั้ง 2 ข้างออกกางขวางหน้าหุ่นนางสุพรรณมัจฉา ส่วนหุ่นนางสุพรรณมัจฉารวมมือทั้ง 2 ข้างไว้บริเวณหน้าอกของหุ่น ตามลักษณะในภาพการเชิดหุ่นละครเล็ก 3
- ผู้เชิดหุ่นทั้ง 2 เคลื่อนที่ด้วยการขยับเท้าลงด้านหลัง – ขึ้นด้านหน้า – และลงไปที่จุดเริ่มต้น ตามภาพการใช้พื้นที่บนเวที 11 ในส่วนที่ 2

ภาพที่ 231: การใช้พื้นที่บนเวที 18

ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 232: ทำลำดับที่ 19

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์จากนายประเสริฐ สุวรรณวัฒน์

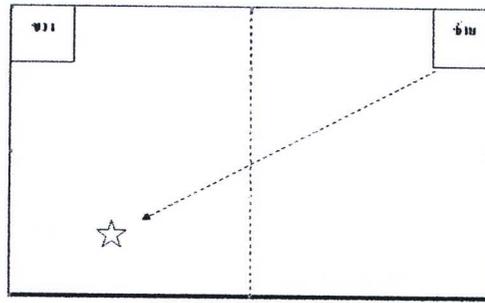
ลำดับที่ 2.6

- ผู้เชิดหุ่นหนุमानเชิดให้หุ่นปฏิบัติท่าคว้ามือหุ่นนางสุพรรณมัจฉาโดยเริ่มจากการคว้ามือข้างขวา และเปลี่ยนเป็นมือข้างซ้าย ส่วนมืออีกข้างที่ไม่ได้ใช้คว้ามืออยู่ที่ระดับหน้าอก หักข้อมือลง ปล่อยปลายนิ้วตกลงที่พื้น ซึ่งเป็นการปฏิบัติท่าในลักษณะเดียวกับการแสดงโดยเยาวชนในลำดับที่ 1.8 ดังลักษณะในภาพการเชิดหุ่นละครเล็ก 4
- ผู้เชิดหุ่นนางสุพรรณมัจฉา เชิดให้หุ่นวาดมือผ่านด้านหน้าหลบการคว้ามือของผู้แสดงหนุमान โดยเริ่มจากมือขวา และซ้ายเช่นกัน ส่วนมืออีกข้างที่ไม่ได้ใช้ ปฏิบัติท่าตั้งวง ซึ่งเป็นการปฏิบัติท่าในลักษณะคล้ายกับการแสดงโดยเยาวชนในลำดับที่ 1.8 ดังลักษณะในภาพการเชิดหุ่นละครเล็ก 4
(บางครั้งการเชิดให้หุ่นทั้ง 2 ตัวปฏิบัติดังกล่าวท่าอาจไม่สมบูรณ์เท่าการแสดงโดยเยาวชน)

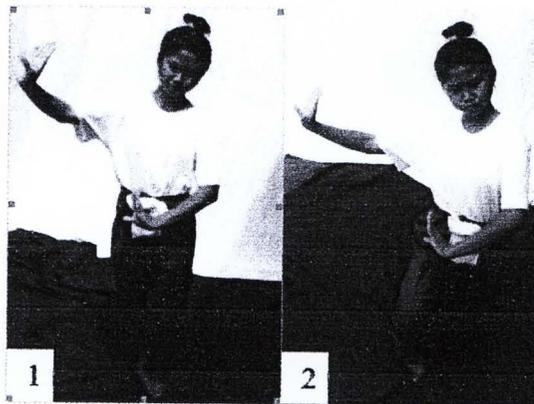
- จากนั้นผู้เชิดหุ่นทั้ง 2 กลุ่มสลัที่กัน แล้วเคลื่อนที่โดยการวิ่งสุดเท้าตามกันไปจนเข้าประตูทางซ้ายของเวที ตามเส้นประในภาพการใช้พื้นที่บนเวที 18

เมื่อผู้เชิดหุ่นละครเล็กทั้ง 2 กลุ่ม ออกจากประตูเวทีไปแล้วเป็นการสิ้นสุดการแสดงลำดับที่ 3 ของช่วงที่ 1 จากนั้นเป็นการสลัเขาวงกตนักแสดงโขนออกมาทำการแสดงแทนการเชิดหุ่นละครเล็กตัวหนูมาน และนางสุพรรณมัจฉา ซึ่งนายประเสริฐเรียกลักษณะการสลัตัวแสดงในช่วงนี้ว่า "สลัโขน" ซึ่งถือเป็นลำดับสุดท้ายของการแสดงช่วงที่ 1 โดยมีลำดับในการแสดงดังนี้

ลำดับที่ 4 ดำเนินเรื่องโดยเยาวชนผู้แสดงโขนในบทบาทหนุมาน และนางสุพรรณมัจฉา

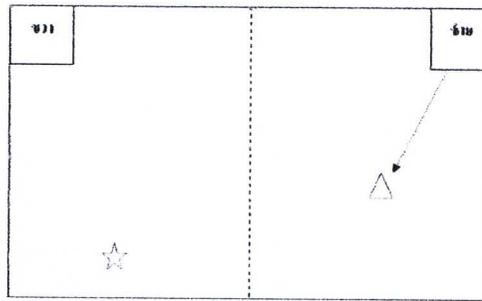
ภาพที่ 233: การใช้พื้นที่บนเวที 19
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 234: ทำลำดับที่ 20
ที่มา: บันทึกภาพและเรียบเรียงโดยผู้วิจัย

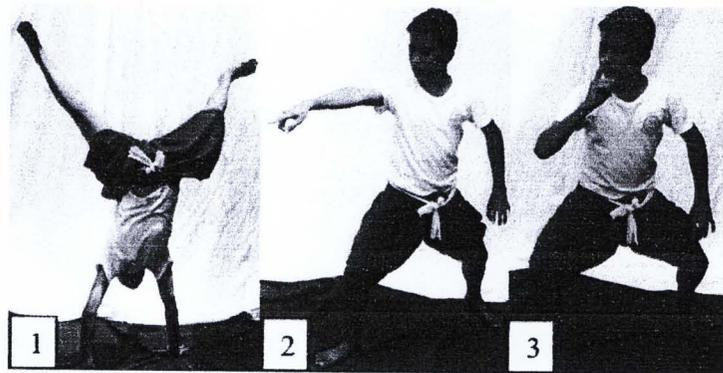
ลำดับที่ 4.1

- ผู้แสดงนางสุพรรณมัจฉาวิ่งส่วนผู้ขีดทั้ง 2 กลุ่มออกมาจากประตูทางซ้ายของเวที โดยปฏิบัติท่าคล้ายสอดสร้อยมาลา (มือขวาตั้งวงสูง) แต่มือซ้ายตั้งวงล่างเฉียงไปอยู่บริเวณชายพกด้านขวา เอียงศีรษะด้านซ้ายมองมือขวา ลักษณะตามภาพในส่วนที่ 1 แล้ววิ่งสุดเท้าเป็นเส้นเฉียงตามลักษณะเส้นประในภาพการใช้พื้นที่บนเวที 19
- เมื่อถึงตำแหน่งตามภาพการใช้พื้นที่บนเวที 19 ถอนเท้าลงนั่งตั้งเข่าขวาเอียงศีรษะด้านขวา

ภาพที่ 235: การใช้พื้นที่บนเวที 20

ที่มา: ผู้วิจัย

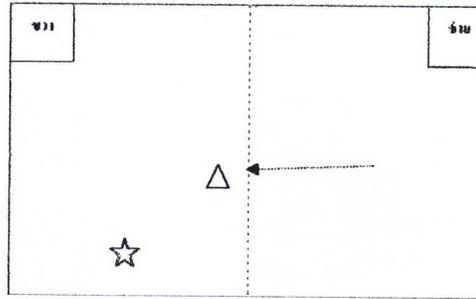

ภาพที่ 236: ทำลำดับที่ 21

ที่มา: บันทึกภาพและเรียบเรียงโดยผู้วิจัย

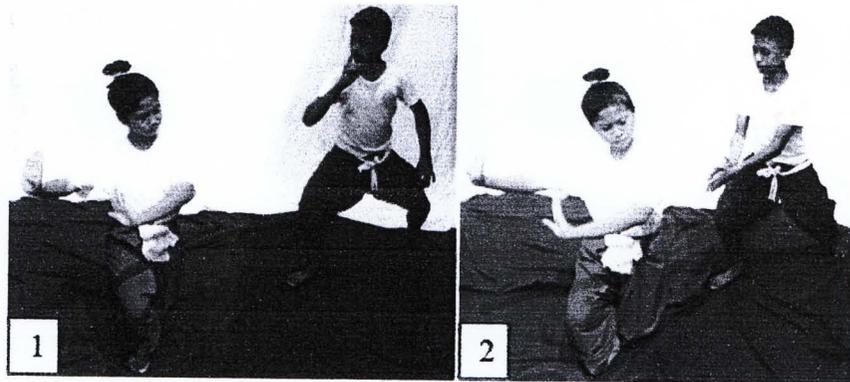
ลำดับที่ 4.2

- ผู้แสดงหนุ่มมานวิ่งส่วนผู้เชิดทั้ง 2 กลุ่มออกมาจากประตูทางซ้ายของเวที (เว้นช่วงให้ผู้แสดงนางสุพรรณมัจฉาค้างท่าเรียบร้อยแล้ว) โดยปฏิบัติท่าตีสังกา (ท่าล้อเกวียน) ตามลักษณะในภาพส่วนที่ 1 เคลื่อนที่มาอยู่ตามตำแหน่งในภาพการใช้พื้นที่บนเวที 20 แล้วลุกขึ้นย่อเหลี่ยมตั้งวง (ลิง)
- ผู้แสดงหนุ่มมานเหลียวมองด้านขวาแล้วยกเท้าขวาขึ้นหนีบองกระที่บลงพื้น พร้อมมือขวาชี้นิ้วในลักษณะแขนตึงไปที่ผู้แสดงนางสุพรรณมัจฉา ซึ่งอยู่ในท่านิ่ง ตามลักษณะในภาพส่วนที่ 2
- ผู้แสดงหนุ่มมานเก็บมือที่ชี้ไปที่ผู้แสดงนางสุพรรณมัจฉา โดยนำนิ้วชี้มาไว้บริเวณริมฝีปากตามลักษณะในภาพส่วนที่ 3

ภาพที่ 237: การใช้พื้นที่บนเวที 21

ที่มา: ผู้วิจัย

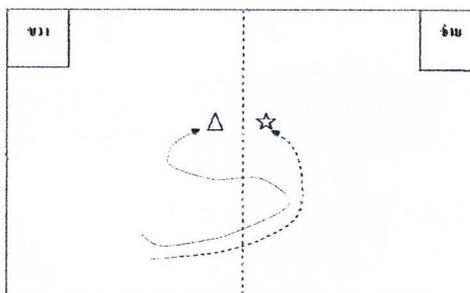

ภาพที่ 238: ทำลำดับที่ 22

ที่มา: บันทึกภาพและเรียบเรียงโดยผู้วิจัย

ลำดับที่ 4.3

- ผู้แสดงหนุ่มาน เคลื่อนที่มาอยู่ตามตำแหน่งในภาพการใช้พื้นที่บนเวที 21 ด้วยการตีลังกา (ท่าล้อเกวียน) แล้วลุกขึ้นย่อเหลี่ยมตั้งวง (ลิง) แล้วมือขวาขึ้นนำนิ้วชี้มาไว้บริเวณริมฝีปากตามลักษณะในภาพส่วนที่ 1
- ผู้แสดงหนุ่มานนำมือทั้ง 2 ข้างมาประกบกันด้านหน้าลำตัว ย่อเข่าลงแล้วก้าวเท้าในลักษณะการย่อง เคลื่อนที่เป็นเส้นเฉียงเดินทางเข้าด้านหลังผู้แสดงนางสุพรรณมัจฉา
- เมื่ออยู่ใกล้หางของผู้แสดงนางสุพรรณมัจฉา แยกมือทั้ง 2 ข้างออกจากกัน ยกเท้าขวาหนีบน้องไว้ แล้วจึงกระเท็บเท้าลงพื้นพร้อมตบมือทั้ง 2 ข้างเข้าที่บริเวณปลายหางของผู้แสดงนางสุพรรณมัจฉา

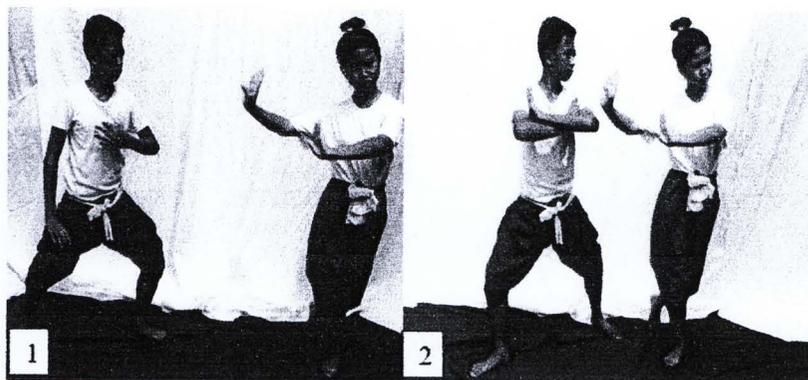
ภาพที่ 239: การใช้พื้นที่บนเวที 22
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 240: ทำลำดับที่ 23
ที่มา: บันทึกภาพโดยผู้วิจัย

ลำดับที่ 4.4

- ผู้แสดงนางสุพรรณมัจฉาลุกขึ้นยืน มือทั้ง 2 ข้างยังอยู่ในท่าเดิม เปลี่ยนเอียงศีรษะด้านซ้าย เบี่ยงตัวหลบไปทางซ้ายแล้ววิ่งตีวงตามลักษณะเส้นประในภาพการใช้พื้นที่บนเวที 22
- ผู้แสดงหนุ่มานวิ่งตามผู้แสดงนางสุพรรณมัจฉา โดยใช้มือตบที่ปลายหางของผู้แสดงนางสุพรรณมัจฉา และแยกตีวงแยกออกมาเพื่อดักผู้แสดงนางสุพรรณมัจฉา ตามเส้นประในภาพการใช้พื้นที่บนเวที 22
- ผู้แสดงทั้ง 2 มาบรรจบกันที่กึ่งกลางเวที ตามตำแหน่งในภาพการใช้พื้นที่บนเวที 22

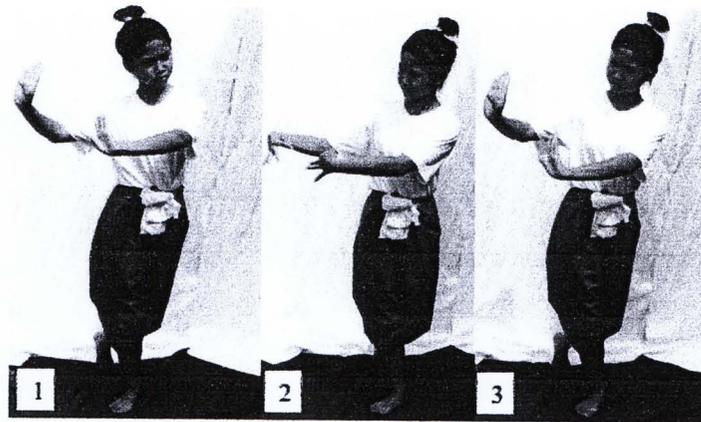

ภาพที่ 241: ทำลำดับที่ 24

ที่มา: บันทึกภาพและเรียบเรียงโดยผู้วิจัย

ลำดับที่ 4.5

- ผู้แสดงหนุ่มมานปฏิบัติทำโดยการย่อเหลี่ยมตั้งวงลงไว้ แล้วยกมือซ้ายจับเข้าหาลำตัว บริเวณหน้าอกตามลักษณะท่ารำในภาพส่วนที่ 1 จากนั้นนำมือทั้ง 2 ข้างมาวางพาดทับกับที่บริเวณหน้าอก โดยใช้มือซ้าย ทับมือขวา เปิดศอกทั้ง 2 ข้างออก เบี่ยงลำตัว ออกด้านขวาเล็กน้อย แต่หน้าเหลี่ยมมองด้านซ้ายที่ผู้แสดงนางสุพรรณมัจฉา ตามท่ารำในภาพส่วนที่ 2

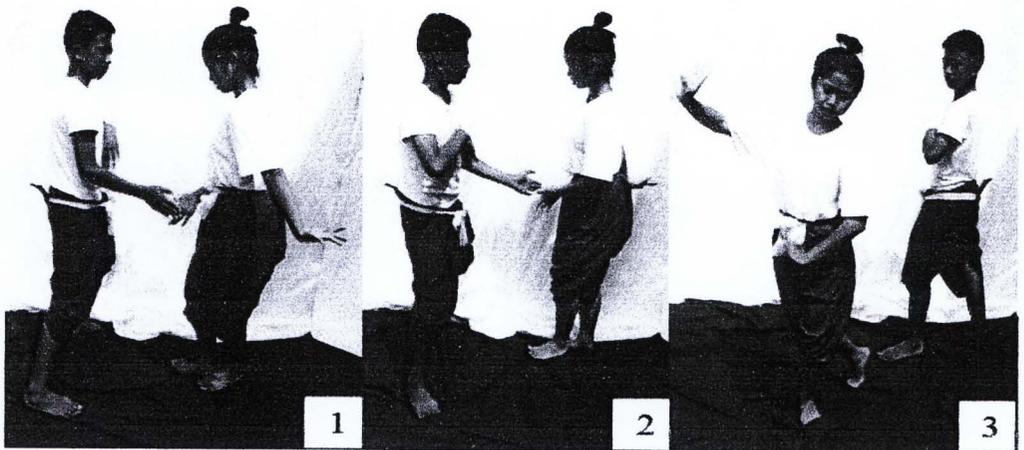

ภาพที่ 242: ทำลำดับที่ 25

ที่มา: บันทึกภาพและเรียบเรียงโดยผู้วิจัย

ลำดับที่ 4.6

- ผู้แสดงนางสุพรรณมัจจาค้างอยู่ในท่าบังสุริยา เมื่อผู้แสดงหมุนม่านรำจบ จึงลดมือทั้ง 2 ข้างลง และส่ายมือซ้าย – ขวา เบา ๆ พร้อมส่ายหน้าเบา ๆ ตามท่ารำในภาพส่วนที่ 1 จากนั้นหันหน้ามองทางซ้ายขวา ที่ปลายมือทั้ง 2 ข้าง ซึ่งลดลงมาอยู่ระดับเดียวกับหน้าอก แล้วจับหงาย ตามท่ารำในภาพส่วนที่ 2 จากนั้นม้วนจับออกทั้ง 2 มือ จนกลายเป็นมือในลักษณะตั้งวง ขนานกันเบี่ยงไปทางขวา ตามท่ารำในภาพส่วนที่ 3

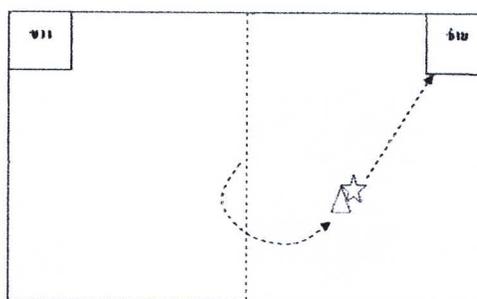

ภาพที่ 243: ท่าลำดับที่ 26

ที่มา: บันทึกภาพและเรียบเรียงโดยผู้วิจัย

ลำดับที่ 4.7

- ผู้แสดงหนุ่มนางสาวเข้าหาผู้แสดงนางสุพรรณมัจฉาในลักษณะหันหน้าเข้าหากัน แล้วปฏิบัติท่าคว่ำมือผู้แสดงนางสุพรรณมัจฉาโดยเริ่มจากการคว่ำด้วยมือข้างขวา และเปลี่ยนเป็นมือข้างซ้าย ส่วนมืออีกข้างที่ไม่ได้ใช้คว่ำอยู่ที่ระดับหน้าอก หักข้อมือลงปล่อยปลายนิ้วตกลงที่พื้น ตามภาพในส่วนที่ 1 - 2
- ผู้แสดงนางสุพรรณมัจฉา ใช้การวาดมือผ่านหลบการคว่ำของผู้แสดงหนุ่มนางสาว โดยเริ่มจากมือขวา และซ้ายเช่นกัน ส่วนมืออีกมือที่ไม่ได้ใช้ ปฏิบัติท่าจับส่งหลัง ตามภาพในส่วนที่ 1 - 2
- ผู้แสดงนางสุพรรณมัจฉาเบี่ยงตัวหลบผู้แสดงหนุ่มนางสาวไปทางขวา แล้ววงอ้อมรอบตัวผู้แสดงหนุ่มนางสาวมาอยู่ด้านหน้า จึงตั้งมือขึ้นคล้ายท่าสอดสร้อยมาลา (มือขวาตั้งวงสูง) แต่มือซ้ายตั้งวงล่างและอยู่บริเวณชายพกด้านขวาตามท่ารำในภาพส่วนที่ 3

ภาพที่ 244: การใช้พื้นที่บนเวที 23

ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 245: ทำลำดับที่ 27

ที่มา: บันทึกภาพโดยผู้วิจัย

- จากนั้นผู้แสดงนางสุพรรณมัจฉาวิ่งหนีผู้แสดงหนุมานตามลักษณะเส้นประในภาพการใช้พื้นที่บนเวที 23 พร้อมทั้งกางแขนทั้ง 2 ข้างออกตั้งวงกลาง กดไหลซ้าย
- ผู้แสดงหนุมานวิ่งตามผู้แสดงนางสุพรรณมัจฉาแล้วใช้มือทั้ง 2 ข้างจับที่บริเวณต้นแขน ทั้ง 2 ข้างของผู้แสดงนางสุพรรณมัจฉา
- ผู้แสดงทั้ง 2 วิ่งตามกันจนเข้าประตูด้านซ้ายของเวที ตามลักษณะเส้นประในภาพการใช้พื้นที่บนเวที 23

เมื่อผู้แสดงทั้ง 2 วิ่งเข้าประตูทางด้านซ้ายของเวที จึงถือเป็นการจบการแสดงช่วงที่ 1 รวมระยะเวลาในการแสดงช่วงนี้ 7 - 12 นาที

จากความเป็นจริงส่วนนี้ผู้วิจัยเห็นว่าการแสดง ช่วงที่ 2 และช่วงที่ 3 เป็นเพียงการเสริมให้
การแสดงชุด นังดูโขน นอนดูหนัง เอนหลังดูหุ่น มีระยะเวลายาวขึ้น แต่การแสดงที่เป็นหัวใจหลัก
อยู่ที่การแสดงช่วงที่ 1 ดังนั้นในการอธิบายถึงการแสดง 2 ช่วงที่เหลือนี้ ผู้วิจัยจึงขออธิบาย
โครงสร้างของการแสดงโดยรวม โดยใช้ตารางในการอธิบายลำดับการแสดงและการใช้พื้นที่บนเวที
ส่วนทำรำในการแสดงจะทำการอธิบายและวิเคราะห์ภายหลัง

หมายเหตุ การอธิบายการแสดง 2 ช่วงนี้ผู้วิจัยใช้สัญลักษณ์ในการอธิบายลักษณะการใช้
พื้นที่บนเวทีตามตารางดังนี้

สัญลักษณ์	บทบาทผู้แสดง	สัญลักษณ์	บทบาทผู้แสดง
1 ☆	พระราม	7 ☺	เสนาสิง
2 ➡	ราชรถพระราม	8 ♥	ทศกัณฐ์
3 ⤴	พลกวางลดฝ้ายพระราม	9 ⬅	ราชรถทศกัณฐ์
4 ▲	หนุมาน	10 ⤵	พลกวางลดฝ้ายทศกัณฐ์
5 ⊗	สุครีพ	11 ◇	เสนายักษ์
6 □	องคต		

ตารางที่ 12: สัญลักษณ์ใช้อธิบายแทนผู้แสดง

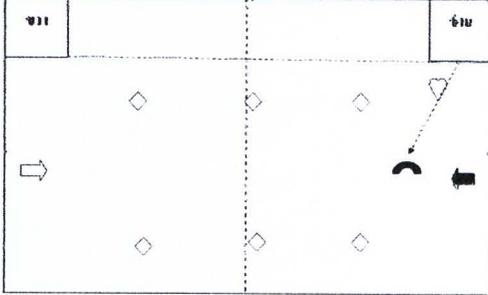
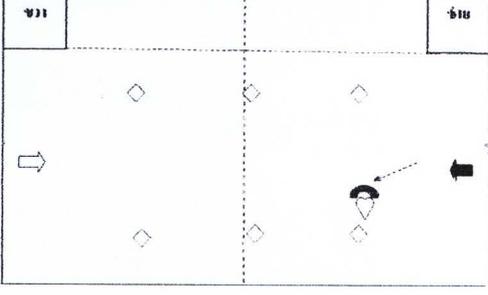
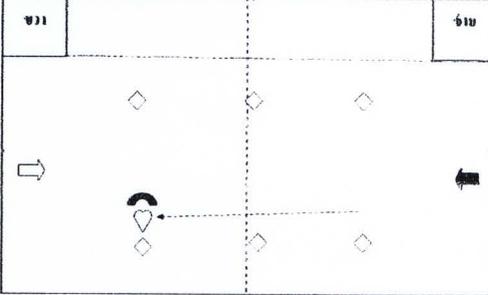
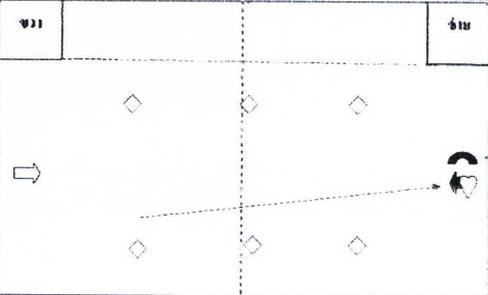
ที่มา: ผู้วิจัย

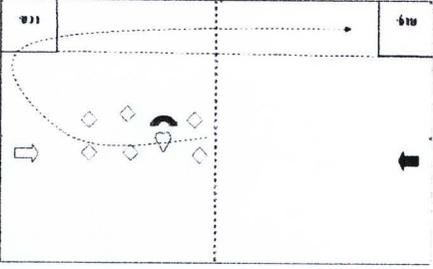

การแสดงช่วงที่ 2

ลำดับที่	การใช้พื้นที่บนเวที	ภาพที่	คำอธิบาย
1		246	-ปีพาทย์บรรเลงเพลงกราวนอก -ผู้แสดงม้าลากรรตทั้ง 2 คนเดินออกจากประตูทางขวา ประจำหน้าราชรถพระราม
2		247	-ผู้แสดงพญาลิงได้แก่ สุนทรีย องคต หนุมาน และเสนาลิงทั้ง 3 คน เคลื่อนที่ออกจากประตูทางขวาโดยการเก็บ แล้วเริ่มปฏิบัติกระบวนท่ากราวลิง จนจบกระบวนนั่งคุกเข่าหันหน้าเข้าหากัน
3		248	-ผู้แสดงพลกวางกลดออกจากประตูทางขวา -ผู้แสดงพระรามเดินออกจากประตูทางขวา -ผู้แสดงพระรามรำท่าท้าวฉากโดยอยู่ตำแหน่งด้านหน้าพลกวางกลด
4		249	-ผู้แสดงพระรามและพลกวางกลดเคลื่อนที่มาที่ด้านหน้าผู้แสดงหนุมาน -ผู้แสดงพระรามปฏิบัติกระบวนท่าสังยกทัพ -ผู้แสดงหนุมานปฏิบัติท่าถวายเป็นังคม
5		250	-ผู้แสดงพระรามและพลกวางกลดเคลื่อนที่มาด้านหน้าผู้แสดงสุนทรีย -ผู้แสดงพระรามปฏิบัติกระบวนท่าสังยกทัพ -ผู้แสดงสุนทรียปฏิบัติท่าถวายเป็นังคม

ลำดับที่	การใช้พื้นที่บนเวที	ภาพที่	คำอธิบาย
6		251	<ul style="list-style-type: none"> -ผู้แสดงพระรามเดินเคลื่อนที่ไปขึ้นราชรถโดยพลางกลดเดินตามไป -ผู้แสดงพระรามปฏิบัติกระบวนท่ารำพากย์รถ -ผู้แสดงพญาลิงและเสนาลิงปฏิบัติทำรับท้ายคำพากย์ -ผู้แสดงพระรามสั่งยกทัพ ผู้แสดงพญาลิงและเสนาลิงปฏิบัติทำถวายบังคม
7		2532	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้แสดงพญาลิงและเสนาลิงบีบแถวให้ชองว่าแคบลง แล้วเว้นที่ว่างระหว่างคู่ที่ 2 และคู่ที่ 3 ให้ผู้แสดงพระรามและพลางกลดแทรก -ทั้งหมดเคลื่อนที่เข้าประตูทางซ้ายของเวที -ผู้แสดงม้าลากรรถทั้ง 2 คนเดินเข้าประตูทางขวา
8		253	<ul style="list-style-type: none"> -ปีพาทย์บรรเลงเพลงกราวใน -ผู้แสดงราชสีห์ลากรรถทั้ง 2 คนเดินออกจากประตูทางขวา ประจำหน้าราชรถพระราม
9		254	<ul style="list-style-type: none"> -ผู้แสดงเสนายักษ์ทั้ง 6 คน เคลื่อนที่ออกจากประตูทางซ้ายโดยการเก็บ แล้วเริ่มปฏิบัติกระบวนท่ากราวยักษ์ จนจบกระบวนนั่งคุกเข่าหันหน้าเข้าหากัน

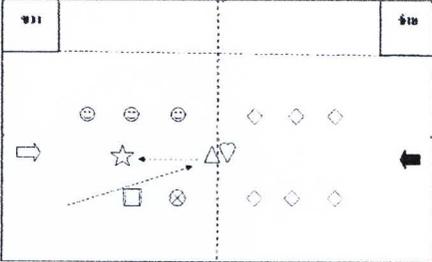
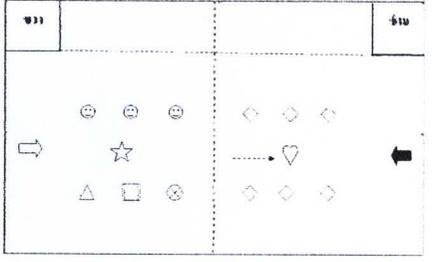
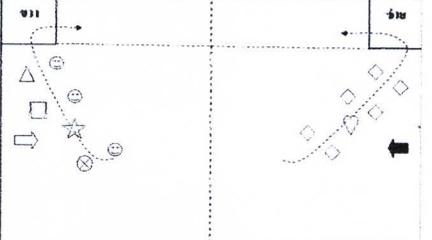
ลำดับที่	การใช้พื้นที่บนเวที	ภาพที่	คำอธิบาย
10		255	<ul style="list-style-type: none"> -ผู้แสดงพลงางกลดออกจากประตูทางซ้าย -ผู้แสดงทศกัณฐ์เดินออกจากประตูทางซ้าย -ผู้แสดงทศกัณฐ์ร่าทำหัวจากโดยอยู่ตำแหน่งด้านหน้าพลงางกลด
11		256	<ul style="list-style-type: none"> -ผู้แสดงทศกัณฐ์และพลงางกลดเคลื่อนที่มาที่ด้านหน้าผู้แสดงเสนายักษ์คนแรกของแถวหน้า -ผู้แสดงทศกัณฐ์ปฏิบัติกระบวนท่าสังยกทัพ -ผู้แสดงเสนายักษ์ปฏิบัติท่าถวายบังคม
12		257	<ul style="list-style-type: none"> -ผู้แสดงทศกัณฐ์และพลงางกลดเคลื่อนที่มาด้านหน้าเสนายักษ์คนสุดท้ายของแถวหน้า -ผู้แสดงทศกัณฐ์ปฏิบัติกระบวนท่าสังยกทัพ -ผู้แสดงเสนายักษ์ปฏิบัติท่าถวายบังคม
13		258	<ul style="list-style-type: none"> -ผู้แสดงทศกัณฐ์เดินเคลื่อนที่ไปขึ้นราชรถโดยพลงางกลดเดินตามไป -ผู้แสดงทศกัณฐ์ปฏิบัติกระบวนท่ารำพากย์รถ -ผู้แสดงเสนายักษ์ปฏิบัติท่ารับท้ายคำพากย์ -ผู้แสดงทศกัณฐ์สังยกทัพ -ผู้แสดงเสนายักษ์ปฏิบัติท่าถวายบังคม

ลำดับที่	การใช้พื้นที่บนเวที	ภาพที่	คำอธิบาย
14		259	<p>-ผู้แสดงเสนยักษบีบแถวให้ของว่าแคบลง แล้วเว้นที่ว่างระหว่างคู่ที่ 2 และคู่ที่ 3 ให้ผู้แสดงทศกัณฐ์และพลงางกลดแทรก</p> <p>-ทั้งหมดเคลื่อนที่เข้าประตูทางขวาของเวที</p> <p>-ผู้แสดงราชสีห์ลากรถเดินเข้าประตูทางซ้าย</p>

ตารางที่ 13: ตารางอธิบายลำดับการแสดงและการใช้พื้นที่ช่วงที่ 2

ที่มา: ผู้วิจัย

ลำดับที่	การใช้พื้นที่บนเวที	ภาพที่	คำอธิบาย
1		260	<p>-ปีพาทย์บรรเลงเพลงเชิด</p> <p>-ผู้แสดงฝ่ายพระรามเดินเคลื่อนออกจากประตูขวา</p> <p>-ผู้แสดงฝ่ายทศกัณฐ์เดินเคลื่อนที่ออกจากประตูซ้าย</p>
2		261	<p>-กองทัพทั้ง 2 ฝ่ายมาบรรจบกันกลางเวที</p> <p>-ผู้แสดงพระรามเคลื่อนที่ออกมาอยู่ตำแหน่งระหว่างแถวทั้งสอง ช่วงทางแถว และผู้แสดงทศกัณฐ์ปฏิบัติในลักษณะตรงข้ามกับผู้แสดงพระราม</p> <p>ผู้แสดงในกองทัพทั้ง 2 ฝ่ายปฏิบัติกระบวนท่าปะทะทัพ (ท่าเดียวกับการออกกราว)</p>
3		262	<p>-ผู้แสดงพระรามและทศกัณฐ์เคลื่อนที่ไปอยู่ตรงกลางของกองทัพตน แล้วผู้แสดงทั้ง 2 ปฏิบัติท่าทำรบพร้อมกัน</p>
4		263	<p>-ผู้แสดงพระรามและทศกัณฐ์เคลื่อนที่ไปตรงกลางระหว่างกองทัพทั้ง 2 ปฏิบัติกระบวนท่ารบและสิ้นสุดที่การขึ้นลอย 3</p>
ลำดับที่	การใช้พื้นที่บนเวที	ภาพที่	คำอธิบาย

5		264	<p>-ผู้แสดงพระรามกลับไปอยู่ที่ตำแหน่งเดิม</p> <p>-ผู้แสดงทศกัณฐ์ปฏิบัติกรรพกับผู้แสดงฝ่ายลิงทั้งหมด โดยเริ่มจาก หนุมาน สุนทรีย องคต และเสนาลิง ทั้งหมดโดยกระบวนกรรพจะสิ้นสุดที่ การขึ้นลอย (ลอย 1 และลอย 2 ขึ้นอยู่ที่การนัดหมายระหว่างผู้แสดง)</p>
6		265	<p>-ผู้แสดงพระรามปฏิบัติกระทำแฉงศร ในเพลงรว</p> <p>-ผู้แสดงทศกัณฐ์ปฏิบัติกระบวนท่า ชาติเคียวชาติกร และต่อเคียว ต่อกร ในเพลงรว</p> <p>ผู้แสดงทศกัณฐ์ปฏิบัติกระบวนท่ารำ เย้ยพระรามในเพลงกรรพรำ</p> <p>-ผู้แสดงทศกัณฐ์ปฏิบัติกระบวนท่า ประกอบการพากย์เจรจาพักรบ</p> <p>-ผู้แสดงพระรามและทศกัณฐ์ปฏิบัติ กระบวนท่าสังยกพลกลับ ในเพลงเชิด</p> <p>-กองทัพทั้ง 2 ฝ่ายปฏิบัติท่าถวาย บังคม</p>
7		266	<p>-ผู้แสดงทั้ง 2 ฝ่ายปฏิบัติกระบวนท่า ถอยทัพกลับ โดยกองทัพพระรามเข้า ประตูด้านขวา และกองทัพทศกัณฐ์ เข้าประตูด้านซ้าย</p>

ตารางที่ 14: ตารางอธิบายลำดับการแสดงและการใช้พื้นที่ช่วงที่ 3

ที่มา: ผู้วิจัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายวิชัย สวัสดิ์จีน เกิดเมื่อวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2526 ที่เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ปัจจุบันอาศัยอยู่บ้านเลขที่ 6/26 หมู่ที่ 6 ตำบลคลองสอง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จบการศึกษาระดับปริญญาศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2550 เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2551

